

Oljuvinnan skal ekki oyðileggja ella dálka umhvörvið

Röðan, sum Eyður Elttor, oljumálaráðharri helt undir viðgerðini av lögmanstrøðuni

Røða lögman er til viðgerðar, og fari eg at triva eitt sindur í olju- og umhvörvismál, ið eru tey málsmál, sum mær eru litin upp í hendi at umsita.

Oljumál

Síðan málsókið »ráevni í undirgrundini« varð tikið yvir á heysti 1992, hevur miðvíst verið arbeitt við at evna til grundarlagið fyri eini komandi oljuvinnu á føroyskum øki. Talan hevur lutvíst verið um at fáa til vegar neyðuga lógargrundarlagið, men eisini hevur verið neyðugt at økja vitanina um jarðfrøðina, serliga á landgrunninum.

Lógargrundarlagið kom uppá pláss við lógini um kolvetnisframskið, sum lógtíngið samtykti í vár. Talan er um væl avrikað lógarverk, ið hevur givið okkum somu møguleikar at stýra eini komandi oljuvinnu, sum myndugleikarnir í okkara grannalöndum hava.

Í kolvetnislógini eru reglur um forkanningar, leiting og framleiðslu umframt flutning av kolvetni á føroyskum øki. Nógvar ásetingar hava sum endamálið at tryggja myndugleikunum á og harvið føroyska samfelagnum á innlit í virksemd hjá teimum, sum fáa loyvi at fara undir kolvetnisvinnu.

Dentur verður lagdur á, at kolvetnisvinnu á føroyskum øki gerst so trygg sum tilber. Náttúruviðurskiptini á okkara leiðum seta stór krøv til allar partarnar í eini oljuvinnu, tí talan er um leiðir, har dýpið er stórt, streymurin harður og bylgjurnar til tíðir høg.

Oljuvinnan undir slíkum umstøðum er ikki vandaleys, og neyðugt er tí, at myndugleikarnir seta felagunum krøv, soleiðis at tryggjast, at arbeids- og umhvörvið er á høgum stigi.

Somuleiðis at neyðugt, at verfafólkid er væl útbúgvið, bæði tá ræður um teirra starv, men sannsliga eisini tá talan er um trygd og tilbúgving. Tíðindi bórust í útvarpinum um dagarnar, at nýkur av okkara verkafeløgum eru so smátt farin at kunna seg við arbeids- og umhvörvismál. Hetta er at gleðast um og eg vóni, at fáast kann í lag gott samstarv millum myndugleikar, oljufeløg og verkafeløg, soleiðis at vit í felag kunnu virka fyri, at arbeids- og umhvörvismál hjá teimum, sum í framtíðini koma at hava sít dagliga virki í frálöndum, verða bæði góðar og tryggar.

Eg kann í hesum sambandi nevna, at oljumáladæildin í løtuni arbeidir við kunngerðum, ið hava til endamáls meira neyvt at áseta krøvini um arbeids- og umhvörvið, trygd og tilbúgving,

sum kolvetnislógin nevnr.

Kolvetnislógin hevur eisini ásetingar, ið hava til endamáls at verja umhvörvið, men hesar kann eg vanda aftur til, tá eg seinni fari undir at viðgera umhvörvið sum heild.

Tó skal eg nevna, at endamálsorðingin í kolvetnislógini leggur dent á, at virksemd verður soleiðis skipað, at neyðug fyrirvarn eru tikið fyri fiskiskapi. Henda ásetingin verður tikið í álvara. Í vetur hava oljumáladæildin og Vaktar- og bjargingartænastan í felag búið um treytirnar fyri at gera seismiskar kanningar á føroyskum øki, m.a. soleiðis at væl verður boðað frá, har seismiskiskipin til eina og hvørja tíð gera kanningar.

Atlanin er seinni at stovna eitt samstarvsforum fyri fiski- og oljuvinnu, og eisini skal skaðabótanevndin mánast, tá tíðin er búgvin.

Vitanargrundarlagið er somuleiðis fingið til vegar. Tulkningar av innkomnum seismiskum data benda á, at tað er struktur í undirgrundini, sum áhugavert kann verða at seta borin í.

Nógvar ymiskar forkanningar eru gjørdar, og nú verður hildið, at vitanin er um at vera nóg holl til at økja ella teigar kunnu bjóðast út. Samstundis er einki dulsmál, at nógva oljufeløgini ella samtøkini av feløgum, ið hava brúkt stórar upphæddir at kanna føroysku undirgrundina, nú ótolnast eftir at fara undir veruliga oljuleiting á føroyskum øki, herundir leiðiboringar.

Hetta førir okkum til tær kanska týðningarmestu reglurnar í kolvetnislógini, t. e. reglurnar um sjálva loyvisveitingina.

Landsstýrið hevur heimild at veita loyvi til leita eftir olju og jarðgassi á ávisum økjum og sambært nærri ásettum treytum, tó soleiðis at teigarnir og almennu loyvistreytirnar skulu ásetast við lógtíngislag, áðrenn boðið verður út.

Sum nevnt í lögmanstrøðuni og löglistanum er tað mín vón at kunna leggja uppskotið til lógtíngislag um øki og treytir fyri l. útbjóðingarfur fyri lógtíngið einaferð eftir nýggjar. Avgerðin um hetta verður tikið í samráð við lögmann, ið verður av samráðingunum við bretar um landgrunsmaði. Vónandi verður um ikki langa tíð funnin ein samráðingarloysn á marknatræti, soleiðis at sleppast kann undan at leggja málið fyri altjóða dómstólin í Haag.

Endar málið í Haag, verða vit noyddir at kanna møguleikarnar fyri kortini at hava eitt útbjóðingarfur. Undir øllum umstøðum

er tað mín ætlan at bera so í bandi, at fyrireikingarnar í sambandi við l. útbjóðingarfur verða komnar somikið áleiðis, at lógaruppskotið um øki og treytir kann verða lagt fyri lógtíngið beinanvegin marknámalið liggur greiðari fyri.

Almennu loyvistreytirnar, sum lógtíngið skal taka støðu til, eru m.a. loyvislógin; loyvisgjöldini; arbeids-skyldur t.v.s. leitiskráin hjá loyvishavaranum, t.d. talið av boringum. Loyvini skulu hava ásetingar um brúk av føroyskari arbeidsmegi, veitingar og tænarur frá føroyskum fyrirkomum v.m., umframt at ásetast skal, hvadani loyvishavarnir skulu rekka sít virksemd, m.a. við útgærdastøðum.

Lógtíngið gjørdi í vár ta broyting í uppskoti landsstýrisins til kolvetnislag, at loyvini eisini eiga at krevja, at allur flutningur av vörum og fólki skal yvir føroyska brýggju ella fløgghavn. Samanumtikið kanna tí verða sagt, at lógtíngisviðgerðin av treytunum í sambandi við l. útbjóðingarfur verður rætta høvið at taka upp spurningar um vinnutreytir í sambandi við eina komandi oljuvinnu. Landsstýrið vil royndu at bera so í bandi, at føroyskar fyrirkom kunnu nýta eitt byrjanarskeið í oljuvinnu við Føroyar sum loypjól til at menna yrkisfæleikan, soleiðis at vinnan sum frálöndur hevur lættari við at tillaga seg broytingar og gerst kappingarfør í altjóða høpi.

Lögmaður hevur longu svarað Jóhannes Eidesgaard, ið vildi vita nærri um avleiðingarnar, sum ein EBS-avtala kann fáa fyri oljupolitikkin, umframt hvørja støðu landsstýrið hevur til útgærdastøðir. Spurningin um EBS-avtalu skal eg ikki gera nógva burtúr, men bara nevna, at sjáldan mugu okkara møguleikar fyri at skipa ein oljupolitik, sum er Føroyum og føroyskum fyrirkomum at gagni, verða tikið við í myndina, tá okkara framfarir víður-skipti við ES verða tikið til viðgerðar. Um útgærdastøðir kann eg endurtaka, at lógaruppskotið í sambandi við l. útbjóðingarfur eiga at áseta einhvørt hesum viðvíkjandi. Eg eri samdur við lögmanni í, at tað er ógvuliga ivasamt, um tað er skilgott at áseta við l. hvar í landinum ein útgærdastøð skal liggja í einum leitiskíði, sum bert førir til avmarkað virksemd, tá leitiboringar fara fram. Eg eri ikki samdur við teimum sum halda, at um politik stóða ikki verður tikið til útgærdastøðir beinanvegin, so hava politikkarar frá-skrivað sær møguleikan at stýra avgerandi pørtum av

eini oljuvinnu. Kolvetnislógin ásetir beinleiðis, at loyvishavarnir bert kunnu stovna havstöð ella virki og útbúnað á landi at brúka til kolvetnisframleiðslu, um landsstýrið framanundan hevur góðkent eina leið-byggjætlan. Helst er tað rætta lótan til at taka spurningin um útgærdastøð upp, tí ta verður talan um regluligt virksemd, vónandi í áratíggju.

Í bløðunum verður spurt, um landsstýrið ætlan at góðtaka sjónvarpsfráboðanina hjá onkrum oljusamtaki, ið er farið undir virksemd í Føroyum, um at tað ikki verður rúm fyri at skatta oljufeløgini. Til hetta er at siga, at tað ivaleyst verður landsstýrismaðurin í figgjar-málum, sum n. helst seint í heyst n. fer at leggja fram uppskotið til lógtíngislag um kolvetnislag. Síðan er tað møguleiga onkr misskiljing, tí á fundi við okkum legði umboðsmaðurin fyri oljusamtakið dent á sambandið millum oljuprísir og skattareglur. Tað var ikki soleiðis, at samtakið hevði hugsað sær at sleppa heilt undan at gjalda skatt, t.d. partafelagsskatt. Spurningurin var heldur, um tað er ráðiligt at leggja serskatt á oljufeløg nú oljuprísir eru lágir.

Litil ivi man vera um, at okkara møguleikar fyri at skipa eina komandi oljuvinnu verða ávirkaðir av oljuprísunum og oljupolitisku støðuni í heiminum. Lág oljuprísir, sum seinasta hálvárið hava verið á heimsmarknaðinum, m.a. orsakað av kreppuni í Asia, minka um fløgghugin. Samstundis kappast nógva lond um oljufeløgurnar. Eru okkara treytir ikki kappingarførar við onnur lond, sammet við vánirnar fyri at finna olju, so er vandi fyri, at fløgurnar fara aðrar vegir. Tað kundi tí verði uppá pláss, at ávarað ímóti longu nú at fyrigjæla sær eina norska oljuvinnu, tí ein kenna vit litil til vánirnar fyri at finna olju og prísirnar eru sum nevnt lágir sammet við 70fini, tá Nor-eg byggi upp sína oljuvinnu. Harafturat vóru stórir partar av heiminum ikki at komuligir hjá oljufeløgum, t.d. Sovjet og Kina, partar av Afrika, Asia og Suðuramerika.

Uppgávan hjá myndugleikunum (landsstýri og lógtíngi) verður, bæði tá talan er um kolvetnislag og uppskotið um l. útbjóðingarfur, at bera so í bandi, at funnin verður ein javnvág, sum tryggja føroyska samfelagnum sín part av so nevndu tilfeingisrentuni, men samstundis tryggja oljufeløgnum somikið áhugaverdar leititreytir, at tey vilja gera flögur í Fø-

royum.

Mín vón er, at lógtíng og landsstýrið fáa gott samstarv um hesi viðurskipti. Eg vil í hesum sambandi takka Thomasi Arabo fyri, at hann í røðu sínu skoraði undir hugsjónir mínar um oljumál.

Umhvörvismál

Eg skal ikki gera nógva burtúrur umhvörvismálum idag. Tey fylla heldur ikki størvegis í lögmanstrøðuni.

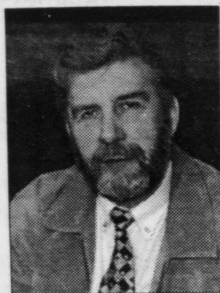
Kortini verður í røðuni nevnt, at møguleikarnir fyri at gera havumhvörvið til føroyskt málsókið burturav eiga at verða kannaðir. Hetta kann taka nakað av tíð, og verður ríkislógartil-mælið um nýggja lóg til verju av havumhvörvinum helst framlagt av nýggjum. Uppskotið varð lagt fram í vár, men fall burtur, tá val varð útskrivað. Nýggj havumhvörvislóg er fortreyt fyri at seta OSPAR-sáttmálin um verju av havumhvörvinum í landndyrðingspartinum av Atlantshavinum í gildi. OSPAR-sáttmálin og nevndirnar, sum virka undir honum, hava týðning m.a. fyri eina komandi oljuvinnu, tí her verður ásett, hvørji evni, sum nýtt verða í sambandi við oljuleiting og frámleiðslu, ikki verða útskrivað. Nýggj havumhvörvislóg er fortreyt fyri at seta OSPAR-sáttmálin um verju av havumhvörvinum í landndyrðingspartinum av Atlantshavinum í gildi. OSPAR-sáttmálin og nevndirnar, sum virka undir honum, hava týðning m.a. fyri eina komandi oljuvinnu, tí her verður ásett, hvørji evni, sum nýtt verða í sambandi við oljuleiting og frámleiðslu, ikki verða útskrivað. Nýggj havumhvörvislóg er fortreyt fyri at seta OSPAR-sáttmálin um verju av havumhvörvinum í landndyrðingspartinum av Atlantshavinum í gildi. OSPAR-sáttmálin og nevndirnar, sum virka undir honum, hava týðning m.a. fyri eina komandi oljuvinnu, tí her verður ásett, hvørji evni, sum nýtt verða í sambandi við oljuleiting og frámleiðslu, ikki verða útskrivað.

Møguleikarnir fyri at gera eina føroyska umhvörvislóg, ið fevnir um land- og havumhvörvið, eiga eisini at verða kannaðir.

Í samgonguskjalinum verður sagt, at Føroyar í altjóða høpi skulu stríðast í móti dálking frá stóru ídnadarlöndum á meginlandinum. Slíkt arbeiðið krevur, at Føroyar taka lut í altjóða samsarvi av ymiskum slag og fyri at gera tað verður helst neyðugt at styrkja umhvörvisfyrir-sitingina. Tí eigur at verða kannað, um tað letur seg gera við verandi figgjar-karmum at raðfesta umhvörvisfyrir-siting.

Aftur til ásetingarnar í kolvetnislógini, ið hava til endamáls at tryggja umhvörvið. Sjálv endamáls-orðingin í kolvetnislógini leggur dent á, at virksemd verður skipað soleiðis, at fyrirvarn verða tikið fyri umhvörvis- og náttúruá-hugamálum. Hetta eigur at viðfæra, at øll tilrættislegging av oljувirksemd, bæði hjá oljufeløgum og myndugleikum, eigur at hava umhvörvismál í huganum. Afturat hesum eru fleiri aðrar ásetingar, sum viðvíkja umhvörvismálum, og kann eg serliga nevna kravidd um, at gerast skulu metingar um fylgjurnar, ið einstakar oljuverktælanir kunnu hava fyri umhvörvið.

Nógva hava óttast fyri, hvat verður at henda við

Eyður Elttor, landsstýrismaður í oljumálum

okkara lutfalslugu óspiltu náttúru, tá oljuleitingar og seinni møguleiga oljuframleiðsla tekur seg upp á føroysku havleiðunum.

Tað er vandi í hvørjari vælfærd, men henda hálv-antriðja mánaðin, sum eg havi verið landsstýrismaður, hava nógva umboð fyri oljufeløg vitjað. Uttan undantak hava umboðini havt vøkru og ódálkaðu føroyska náttúruna á orði, eins og tey altíð gera nógva burtúrur at greiða frá, hvørji stíð just teirra felag hevur tikið fyri at tryggja, at oljuleiting og frámleiðsla ikki verður at skada náttúruna.

Nú kunnu tí kanska halda, at eg eri heldur góðvarin - bara soleiðis at okkara oljufeløgini siga. Talan er tó ikki um góðvarn, men heldur at vit taka oljufeløgini uppá orðið og seta teimum neyðug krøv.

Eg vil kortini gera vart við, at oljufeløgini ikki bara í orðum leggja dent á okkara óspiltu umhvörvi. Saman við føroyskum kanningarstovnum, t.d. Fiskirannsóknarstovni og Heilsu-føðiliga Starvsstovni, hava oljufeløgini eftir áheitan frá Oljufyrirsitingini tikið seg saman um eina verkætlan (GEM-verktælanin), ið hevur til endamáls at fáa til vega ta vitan, sum neyðugt er fyri at leggja leitvirksemd til rættis á ein fyri umhvörvið skilgjøðan hátt.

GEM-verktælanin sigst vera einaferð í oljuvinnuni tí hetta er fyrstu ferð eitt land hevur fingið oljufeløg at nýta pening til umhvörvismál, áðrenn tey hava fingið til luttáta teig at leita á. Hetta er somuleiðis dømi um, at okkara oljufyrirsiting higartil hevur havt gott hegnt at leggja komandi vinnuna til rættis á ein skilgjøðan hátt.

Harra formaður! Sum landsstýrismaður í olju- og umhvörvismálum fari eg at virka fyri, at ein komandi oljuvinnu ikki verður at oyðileggja ella dálka okkara umhvörvi. Mín vón er, at vit framhaldandi kunnu taka undir við skaldinum Hans A. Djurhuus, tá hann sigur:

Land mitt har grasið í líðum grøt, og sólin skínur á bláan fjørð, og roykur upp yvir tekju fer, og flóðin flóðir um sand og sker.

Takk fyri

Eyður Elttor